

Нур борки, соя бор

Ўткир ҲОШИМОВ

Тошкент 2015

1

«Дунёнинг ишлари қизиқ экан. Энг оқил мавжудот инсон деймиз-у, баъзан одамнинг арзимаган нарсага ақли етмай қолади. Бир пақирга қиммат, ўткинчи икир-чирлари учун жон куйдиради-ю, энг бебаҳо хазинасидан – саломатлигидан жудо бўлаётганини ўйлаб ўтирмайди». Шерзод касалхонага тушган кунидан бошлаб унинг хаёлида бу фикр тез-тез айланадиган бўлиб қолди. Ҳозир ҳам тўри бўшашиб, ўртаси чуқурча бўлиб қолган сим каравотда ўтираркан, шу гапни эслаб мийиғида кулиб қўйди. «Умуман, одамнинг ақли доим кечикиб киради, – деб ўйлади у чуқур хўрсиниб. – Биз ҳамма нарсанинг қадрини ўзи йўқолганидан кейин биламиз. Ҳатто бир-биримизнинг қадримизни ҳам».

У каравотни ғижирлатиб ўрnidан турди. Тўрт қадам юриб, сутранг бўёққа бўялган эшик олдига борди. Яна тўрт қадам юрган эди, дераза олдига келиб қолди. Шерзод ётган еттинчи палата икки ўринли эди. Эшик билан дераза ўртаси – тўрт қадам. Икки томонидаги девор остига иккита каравот, иккита тумбочка қўйилган. Бу ерда ҳамма нарса оқ: деворлар ҳам, эшик-деразалар ҳам, тумбочкалар ҳам. Фақат дераза токчасида қачонлардир беморлар қўйган чойнакларнинг сарғиш изи муҳрланиб қолган.

Шерзод дераза пардасини суриб, ташқарига қаради. Ҳаво булутли, касалхона ҳовлиси бўм-бўш эди. Қор аллақачон эриб кетган, аммо ҳали баҳор кирмаган. Совуқ уриб кетмаслиги учун гулларнинг устига «кўмма» қилиб қўйилган сарғиш қипиқ ҳам йиғиштириб олинмаган.

Гулзорга тўкилган бултурги хазон илма-тешик бўлиб, оч-жигарранг тус олган. Қиш бўйи қору ёмғир сувига тўйиб, қорайиб қолган ер мудроқ бир кайфиятда оғир-оғир хўрсинаётганга ўхшайди. Фақат ҳали чопилмаган ариқча четида унда-бунда кўриниб қолган майса найза-чалари нурли кунлар яқинлигидан дарак бериб тантана қилади. Шундоққина дераза ёнида ўсган бир туп ўрик ниҳолининг новдалари шамолда силкинади, яқинлашиб келаётган баҳорини гўё сезиб, қувонади. Шерзод мамнун жилмайди.

Йўлак томондан оғир-оғир йўтал товуши эшитилди. Йўлакнинг қоқ ўртасида, девор тагидаги йиғма каравот-да икки букилиб ўтирган, ранги сарғайиб кетган мушт-деккина чол Шерзоднинг кўз ўнгига келди. Бу беморни кеча эрталаб олиб келишган, палаталарда жой бўлмагани учун вақтинча ўша ерга жой қилиб беришганди. Бугун Шерзоднинг палатасидаги семиз беморга жавоб теги. Шерзод унинг ўрнига ўша чолни ётқизишса керак, деб ўйлаганди. Йўқ, негадир уни олиб киришмади. «Кимга асрашяпти бу жойни, – деб ўйлади Шерзод каравотига ўтираркан. – Умуман, бу палата қандоқ қилиб менга тегиб қолдийкин?»

Ўша куни касалхонага олиб келишганда, Шерзод даярли беҳуш эди. Ташвиш ҳар доим қўшалоқ бўлиб юради. Ўшанда ҳам шунақа бўлди: Шерзод эрталаб бекатдаги дўкондан адабий журналнинг янги сонини сотиб олди. Журнални варақлади-ю, танқид бўлимида босилган мақолага кўзи тушди. Мақолада Шерзоднинг янги китоби роса дўппосланган эди. Танқид кимга ёқади дейсиз? Аммо Шерзод танқиддан ўзига керакли фикрларни ажратиб олишга ўрганиб қолган, унинг самимий танқидчи дўстлари кўп эди. Бу мақолада ҳам тўғри гаплар борлигини дарров пайқади. Фақат унинг дилини бошқа нарса оғритди: мақола қочириқлару киноялар билан тўла эди.

Мақолани Шерзоддан бир йил илгари университетни битирган, ҳозир тил-адабиёт институтида ишлайдиган

фан номзоди ёзганди. Шерзод қиссани чиқаришдан олдин шу танқидчига ҳам ўқитган, ўшанда у асарни мақтаган эди. Шерзодга шуниси алам қилди. У ўзи ишлайдиган таҳририятга кириб келганда, кўнгилсиз фикрлардан боши шишиб кетганди. Аксига олиб, ишхонада уни янги дилсиёҳлик кутиб турган экан.

Бир кун илгари у газетада навбатчилик қилган эди. Иккинчи саҳифада хато ўтиб кетибди. Аллақайси завод режасини юз ўттиз фоиз бажарган экан. Мақолада «ноль» рақами тушиб қолибди, завод режани ўн уч фоиз бажарган бўлиб чиқибди.

Тушдан кейин таҳририятнинг умумий мажлиси бўлди. Уни роса «савалашди». Айниқса, мажлис деса ўзини томдан ташлайдиган муҳаррир ўринбосари қаттиқ уришди. Шерзод баҳона қидириб ўтирмади. Мажлис охирида унга қаттиқ ҳайфсан эълон қилишди.

Шерзод мажлисдан чиқиб, тўппа-тўғри «Тошкент» ресторанига кирди. У ҳеч қачон ёлғиз ўзи ичмас эди. Ўша куни ичди. Аввал икки юз грамм коньяк буюрди. Кейин яна юз грамм. Кейин ароқ... У аҳмоқона иш қилаётганини идрок этар, лекин ҳадеб ақлли бўлишдан кўра ора-чора аҳмоқ бўлиш ҳам яхши, деган ўй калласига ўрнашиб қолганди ўша топда.

У уйига қандоқ қилиб келганини тасаввур қилолмайди. Фақат Чилонзордаги уйи олдида таксидан тушгани гира-шира ёдида бор.

Кечаси тўсатдан уйғониб кетди-ю, юраги қаттиқ-қаттиқ ураётгани, кўкраги қаттиқ санчаётганини, томоғига бир нарса тиқилиб, бўғилиб қолаётганини сезиб, кўнглига ғулғула тушди. Авваллари ҳам шунақа бўлиб турарди. Аммо ҳеч қачон шу сафаргидек бўшашиб кетмаган эди. У аъзойи баданидан муздай тер чиқиб кетаётганини пайқади-ю, чироқни ёқди. Елкасига пальтосини ташлаб, қоронғи зинага чиқди. Ёзувчилар уюшмасидан унга бир хонали уй беришганига ҳали кўп бўлмаган, бу ерга Шерзод яқинда кўчиб келган эди. Пастга тушишга

мадори етмади. Қўшниларни танимайди. У таваккал қилиб, ёнбош томондаги эшик қўнғироғини босди. Узоқ суриштиришлардан кейин рус кампир эшикни қўрқа-писа очди. Шерзод аҳволини айтиб, «Тез ёрдам» чақиришни сўради. Ўз хонасига қайтиб кирди-ю, эмаклагудек бориб, диванга йиқилди. Уйга оқ халат кийган кишилар кириб келганида уларни ғира-шира кўрди.

Мана, ўшандан буён тўрт кун ўтди. Касалхонанинг ўзига хос қоидалари бор экан: бу ерга тушганлар бир хил оч-ҳаворанг бумази халат кийиб юради. Бир хил овқатланади, бир вақтда ётиб, бир вақтда туради. Шерзод биринчи марта шифохонага тушгани учун аввалига касалхона қоидаларига кўниколмай юрди-ю, кейин ўрганди. Ҳозир у эрталаб кўзини очиши билан навбатчи ҳамшира тумбочка устига қўйиб кетган дорига кўзи тушади. Тариқдай келадиган фоликор деган қизил дорини, мензуркадаги яна аллақандай суюқликни ичиб олади. Нонуштадан кейин беморлар «Манипуляционная» деган эшик олдига қатор-қатор бўлиб келишади. Биров енгини шимариб, биров чолворини тушириб тайёр бўлиб туради. Қош-кўзи попуқдай, доим кулиб турадиган Шоира деган дўндиққина жувон беморларга укол қилишга киришади. У нинани шунчалик беписад санчадики, ўз ишини шу қадар бемалол қиладики, ҳар сафар Шерзод бир нарсани ўйлайди. «Гастрономдаги сотувчи қиз колбасани қандоқ ушласа, Шоира ҳам беморнинг биллагини шундоқ тутати. Заррача фарқи йўқ».

Шерзодларнинг палатасига Доктор опа деган врач қарайди. Беморлар ҳам, ҳамширалар ҳам – ҳамма уни шундай атайди. Ҳеч ким отини айтиб чақирмайди. Сочлари дув оқарган, аммо кўз қарашлари тийрак Доктор опа ҳар кун Шоерзоддан қандоқ овқатлангани, қандоқ ухлаганини ҳатто нима туш кўрганигача синчиклаб сўрайди. Шерзод унинг тийрак кўзларига қараб ётади-ю, кўнглида миннатдорчилик туйғуси аралаш алланечук бир ийманиш ҳисси уйғонади. Худди ресторанга кириб би-

ровнинг ҳисобидан овқатланган одамдек қарздор бўлиб қолаётганга ўхшайверади.

Тушлик ўтиб, икки соатлик мажбурий ҳордиқ тамом бўлгандан кейин касалхона гавжум бўлиб кетади. Беморлар оғизларига ёқар овқат олиб келган кишилар билан дардлашишга тушади. Ундан кейин кечки овқат... Шерзод кечки овқатни эслаши билан беихтиёр соатига қаради. Олтидан сал ўтибди. Демак, бир соатча бор. У қорни очганидан эмас, тартиб билан овқатланиши зарурлигини доктор қайта-қайта тайинлаганидан шуни ўйлади.

Йўлак томондан яна ўша йўтал товуши келди. Бу сафар чол узоқ тўхтовсиз йўталди. У оғир-оғир энтикар, нафаси етмай ҳарсиллаб қолаётгани аниқ эшитилиб турар эди. Унинг сарғайиб кетган юзи, муштдеккина гавдаси Шерзоднинг кўз ўнгида тагин жонланди. «Нимага жой бўш туриб, олиб киришмайди? – деб ўйлади у ғижиниб. – Кимга сақлаб туришибди?»

У касалхонага тушгандан буён ўтган мана шу тўрт кун ичида бир нарсани сизди. Бу ернинг тартиб-қоидалари ҳаммага баравар бўлса ҳам, жой танлайдиган беморлар, касалларнинг «мавқеи»га қараб жой тақсимлайдиган одамлар ҳам бор экан. Шерзод ётган палата икки кишилик бўлгани учунми, бошқа хонадаги баъзи беморлар ўзига ҳасад аралаш ғазаб билан қараётганини Шерзод сезар, сезган сайин ғаши келарди.

Ҳозир йўлакдаги чолнинг йўталиши унинг ёнидаги каравот бўш ётганини яна бир бор эсига солди-ю, чидаб туролмади. Эшикни силтаб очиб, йўлакка чиқди. Йўлак чироқлари ёқиб қўйилган, тозалаб артилган линолиум пол ярақлаб турарди. Сарпойчан, оёғига калиш кийиб олган чол йиғма каравотда ўтирганча силкиниб-силкиниб йўталар, зўриққанидан кўзларидан ёш чиқиб, буришиқ юзи кўкариб кетган эди. Ниҳоят, йўтал тўхтади. У ўпкаси ғижиллаганча оғзини каппа-каппа очиб нафас ола бошлади. Йиғма каравот бошига суянчиқли стул қўйилган, стул устида жўмраги учган чойнак билан стакан турар-

ди. Чол ўтирган жойида эгилиб, титроқ қўллари билан стаканга чой қўйди. Энтикиб-энтикиб ича бошлади.

Шерзод кескин бурилди-да, йўлак бошига – «бўлим мудир» деб ёзиб қўйилган эшик олдига борди. Беморлар бу эшикдан ичкари киришга журъат этолмас, ҳатто врачлар ҳам бўлим мудирининг хонасига ўйлашиб киришларини Шерзод билар, у мудирнинг ўзини уч-тўрт марта кўрган, аммо отини билмас эди. Бир зум иккиланиб турди-да, шахт билан эшикни очди. У, мудир аллақачон кетиб қолган бўлса керак, деб ўйлаган эди. Йўқ, кетмаган экан. Бўлим мудир устига оқ ғилоф қопланган диван суянчиғига суянганча бошини орқага ташлаб ўтирар, шунинг учунми, ингичка бўйни узун кўринарди. У қўлларини ёнига ташлаб олган, халатининг елкалари осилиб ётар, юпқа гардишли кўзойнаги ялтираб турарди.

Шерзод остонада тўхтаб қолди. Мудир бошини буриб шу томонга қаради.

– Нима гап?

– Еттинчи палатада битта жой бўшади, – деди Шерзод совуққонлик билан. Мудир юзини ўгирди. Лоқайд бош силкиб қўйди.

– Хабарим бор.

– Йўлакдаги чол икки кундан буён жой кутиб ётибди.

Мудир яна Шерзод томонга бошини бурди. Кўзойнак устидан унга синчиклаб қаради. Аммо тагин ўша лоқайд оҳангда гапирди.

– Хабарим бор.

Бу гапдан Шерзод: «Йўлингдан қолма» деган маънони уқди.

– Энди нима бўлади? – деб сўради қовоғини солиб.

– Эндими? – бўлим мудир узун оёқларини йиғиштириб шошилмай ўрнидан турди, – ярим соатдан кейин кечки овқат бўлади. Овқатланиб бўлгандан кейин ётиб дам оласиз. У кўзойнак орқасидан Шерзодга бошдан-оёқ разм солиб чиқди-да, негадир жилмайди. – Келишдикми?

Бу гап оҳангида киноя ҳам, шифокорнинг беморга муруввати ҳам бор эди.

Шерзод бир зум эсанкираб қолди.

– Мен билолмай қолдим, – деди овози титраб. – Палатада бўш жой турса-ю, касал йўлакда ётса?

Бўлим мудир мийиғида кулиб қўйди.

– Хотиржам бўлинг, жой бўш қолмайди, – у секин-секин юриб яқин келди-да, кўзойнаги ортидан Шерзодга қаттиқ тикилди, – ё ўзингизнинг жойингизни бўшатиб берасизми?

Шерзод бу одам ярим ҳазил-ярим эрмак оҳангида гапираётганини тушунди-ю, болалигидан қонига сингиб кетган қайсарлик лоп этиб юзига тепди.

– Бўпти, бўшатиб бераман! – У мудирнинг кўзига тик қараб чертиб-чертиб гапирди. – Лекин мен йўлакда ётмайман. Манави диванга чиқиб ётаман.

Бўлим мудир ингичка елкаларини силкитиб тўсатдан қаҳ-қаҳ уриб кулиб юборди. Шундай кулдики, юпқа гардишли кўзойнаги силжиб кетди. Кўзойнагини кўлига олиб, халатининг кўкрак чўнтагига солиб қўйди. Шерзоднинг елкасига қоқди.

– Қизиқ одам экансиз! – деди ҳамон кулиб. Аммо энди бу гапни киноя оҳангида эмас, самимий айтди. – Бу бизнинг ишимиз, биродар. Касални биз даволаймиз, сиз эмас!

– Биламан, – деди Шерзод бўғиқ овозда, – танасини даволайсиз, руҳини ўлдирасиз.

Мудир бирдан жиддий тортди.

– Тушунмадим, – деди қошини чимириб.

– Нимасини тушунмайсиз?! – Шерзод кескин қўл силтади. – Икки кундан буён йўлакда ётган одам, нега мени тайёр жойга олишмади, деб ўйламайдими? Мен ўша зорманда жойга лойиқ эмас эканман-да, деб кўнгли чўкмайдими?!

Мудир бир муддат хижолат чеккандек кўзларини олиб қочди. Аммо зум ўтмай юзида яна ўша табассум пайдо бўлди.

– Кўп куюнчак бўлаверманг, – деди юпатувчан оҳангда. – Сиз бу ерга даволаниш учун келгансиз. Масала талашиш учун эмас. Аввал ўзингизнинг соғлигингизни ўйланг. Бошқасини биз ҳал қиламиз.

Шерзод индамай нари кетди. Палатасига юраркан, чол томонга яна бир бор қараб қўйди. Чол энди йўталмас, ғужанак бўлиб деворга ўгирилиб ётиб олган эди. Четдан қараган одамга у ухлаб қолганга ўхшарди. Аммо Шерзод унинг уйғоқ эканини ички бир туйғу билан ҳис қилди. Шу топда бу одамга ҳеч қандай ёрдам бериш қўлидан келмаслигини ўйлади-ю, кўнгли бўм-бўш бўлиб, палатага кирди. Жаҳл билан каравотга ўзини ташлади. Каравот симлари асабий ғижирлаб кетди. Шунда, тўсатдан, юраги тез-тез гурсиллаб ура бошлади. «Тахикардия дегани шу бўлса керак-да, – деб ўйлади доктордан эшитган гапни эслаб. Бир лаҳзада мадори қуриб, пешонасидан совуқ тер чиқди-ю, ўрнига чўзилди. – Нимага яна шунақа бўляпти?» У дераза томонга тикилиб, юрагининг гурс-гурс уришига қулоқ солиб узоқ ётди. Дераза ортида оқшом ташвиши билан жонсарак бўлиб қолган чумчуқлар тинимсиз чирқиллар, ёш ўрикнинг қизғиш новдалари ҳамон қаттиқ-қаттиқ силкинар эди.

2

Эшик очилганда Шерзод мудраб ётарди. У илдам қаддини ростлади-ю, ичкари кириб келаётган бўлим мудирини кўрди. Мудир халатининг тугмаларини ечиб юборган, ингичка бўйнидаги гулдор галстугининг боғичини бўшатиб қўйган, тез юриб келганидан бўлса керак, ёноқлари туртиб чиққан юзи қизариб кетган эди. «Жойнинг эгасини олиб келаётган бўлса керак», деб ўйлади Шерзод ундан кўз узмай. Бўлим мудирини палата ўртасида тўхтади-да, эшик томонга қараб гапирди:

– Сайфи Соқиевич! Марҳамат, кираверинг.

У бу гапни худди азиз меҳмонни уйига чорлаган мез-бон сингари ички ҳурмат билан ийманиб айтди...

Эгнига янги пахмоқ халат кийган, тўрхалта кўтарган киши ичкари кирди. Кўринишидан у эллик ёшлардан ошган, устарада қиртишланган бошига мошранг бахмал дўппи кийиб олган, юзлари шишинқираган, кўзларининг ости салқиб турар эди. «Жигари касал бўлса керак», негадир Шерзоднинг хаёлига энг аввал шу фикр келди-ю, ўрнидан туриб, салом берди.

Сайфи Соқиевич алик олайми-олмайми, деб иккиланиб қолгандай бир лаҳза жим турди-да, қовоғини солиб, «Салом» деб қўйди.

«Ўҳ-ў! Димоғ масаласи жуда баланд-ку! Кун бўйи жойни сақлаб туришгани бежизмас экан, шекилли». Шерзод мийиғида кулиб қўйди.

Бўлим мудури қўли билан имо қилиб Сайфи Соқиевичга бўш каравотни кўрсатди.

– Мана, сизнинг ўрнингиз. Чойшаблар янги.

Сайфи Соқиевич Шерзодга бир қошини баланд, бир қошини паст қилиб қараб қўйди. Чамаси, у бунақа «ёш бола» билан ҳамхона бўлиб қолганига қўпам хурсанд эмасди.

– Бу бизнинг «люкс» палатамиз, – деди бўлим мудури жилмайиб. – Шеригингиз, – у боши билан имо қилиб Шерзодни кўрсатди, – шеригингиз яхши йигит. Хуррак отмайди.

Унинг гап оҳангида: «Кўлимдан келса, бу болани чиқариб юбориб, сизга палатани бўшатиб берардим-у, иложим қанча», деган маъно бор эди. Шерзод шуни тушунди, ижирғаниб юзини ўгирди.

– Доктор, – деди кинояли жилмайиб, – Сайфи Соқиевичга айтиб қўйинг, кечаси алаҳлайдиган одатим бор.

Сайфи Соқиевич бу боладан шунчалик бетгачопарликни кутмаган бўлса керак, ярқ этиб мудирга қаради.

Бўлим мудури ингичка елкаларини силкитиб кулди. Эшик олдида бориб, чироқ тугмасини босди. Палата ёп-ёруғ бўлиб кетди.

– Майли, яхши дам олинглар, – мудир остонада тўхтаб, Шерзодга юзланди. – Айтгандай, анави чолни палатага олдик.

У остонада яна бир лаҳза турди-да, эшикни ёпди.

«Мана бу иш яхши бўпти!» ўйлади Шерзод мамнун. У қўлларининг бармоқларини чалиштириб, боши остига қўйиб ётганча, Сайфи Соқиевичнинг ҳаракатларини кузата бошлади.

Сайфи Соқиевич яшил тўрхалтанинг боғичини ечиш учун анча овора бўлди. Шерзод унинг калта дўмбоқ бармоқлари асабийлик билан билинар-билинемас титраётганини кўриб турарди. Ниҳоят, чигал тушиб қолган боғич ечилди. Сайфи Соқиевич газета қоғозга ўроғлик пахта гулли чойнак-пиёла, ёғоч қошиқ, бир банка асал, тишчўтка, яна аллақанча майда-чуйдаларни олди. Баъзиларини тумбочка ичига, баъзиларини дераза токчасига териб қўйди. Шерзод унинг салқи қовоқларига, сарғайган юзию асабий ҳаракатларига разм соларкан, раҳми келди. Бир одамнинг йўлакда ётганию бу ерда жой бўш тургани учун бу киши айбдор эмас-ку. Ўзига қолса ким касалхонага тушгиси келади?!

– Чой ичасизми? – деди у қаддини ростлаб.

Сайфи Соқиевич қовоғини солганча Шерзодга қараб қўйди-да, индамай бош силкиди.

Шерзод ўз тумбочкасидан ялтироқ никелли чойнак, тунука чойдишни олиб эшик томон юрган эди, Сайфи Соқиевич имо билан тўхтатди.

– Чойингиз қанақа? – деди бўғиқ товушда.

– Памил чой.

– Шошманг, – Сайфи Соқиевич тумбочкасини очдида, пахта гулли чойнагига бир кафт кўк чой солди. – Мен тўқсон беш ичаман. Давлением бор. – У чойнакни Шерзодга узатди.

Шерзод катак-катак линолиум полли йўлакдан юриб бораркан, икки кундан буён девор остида турган каравот йиғиб олинганини кўриб, тағин қувонди.

Ҳали кечки овқат бошланмаган, ошхонада беморлар йўқ эди. Фақат дераза олдидаги стол ёнида малла соч фаррош кампир билан Шоира ўтирар, икковлари ўртага бир тарелка печенье қўйиб, чой ичишар эди. Шоира стол суюнчиғига елкасини ташлаганча, оёқ чалиштириб ўтирар, халатининг тугмаларини ечиб юборган, ялтироқ садафранг кофта остида бўлиқ кўкраклари бўртиб турарди.

«Бугун яна Шоира навбатчи экан-да», деб ўйлади Шерзод. Умуман, Шоира навбатчилик қилмаган кун кам бўларди. У гоҳ биринчи қаватда, гоҳ беморларни қабул қиладиган бўлимда ишларди. Шерзод дарров кўзини олиб қочди. Унинг қизиқ одати бор эди: бировнинг овқатланишига назар солишни уят ҳисобларди. У тез-тез юриб, бурчакдаги титан олдига борди. Жўмрак остига қўйилган алюмин тоғора ярмигача шамага тўлиб қолганди. Шерзод пахта гулли чойнакка шоша-пиша қайноқ сув тўлатди. Зум ўтмай иккинчи чойнак ҳам тўлди. Шерзод иккала қўли банд бўлгани учун жўмракни бурашга улгуролмай қолди. Қайноқ сув чойнақдан тошиб, тоғорага тўкила бошлади. Буғ кўтарилиб Шерзоднинг қўли ачишди. Шу ондаёқ Шоиранинг янгроқ қаҳқаҳаси хонани тўлдирди. У югуриб келиб жўмракни буради. Шерзод ҳар иккала чойнакни яқинроқдаги стол устига қўйди. Шоира бўлса ҳамон шарақлаб кулар, чиройли кўзлари сузилиб кетган эди.

– Хотин киши бўлганингизда эрингиздан роса сўкиш эшитаркансиз, – деди у пахта гулли чойнакнинг қоққоғини ёпаркан.

Шерзод Шоиранинг кўзларига тик қаради.

– Мен аёл киши бўлсам эрга тегмасдим.

– Нега? – Шоиранинг кўзлари ҳамон табассумдан ёниб турарди.

– Эр ёмон бўлади.

– Ҳаммаси-я?

– Билмадим... – Шерзод мийиғида кулиб қўйди. – Ҳар қалай хотинлар ўз эрини ҳамма эркаклар ичида энг ношуд, энг ёмони, деб билади. Шу одам билан эмас, бошқаси билан яшасам бахтиёрроқ бўлардим, деган гапни ўйламаган хотин кам бўлади.

– Худди билгандай гапирасиз-а! – Шоира ясама жиддийлик билан қошини чимирди. – Хотинларнинг кўнглидаги гапни сиз қаёқдан биласиз?

«Билишим керак, билишга мажбурман!» деб ўйлади Шерзод иккала чойнакни баравар кўтараркан. Эшик олдида етганда бурилиб қаради-да, кулди.

– Бундан осон нарса борми? Аёллар тўғрисидаги китобларни кўп ўқиганман.

Шоиранинг кўзларида шўх табассум ўйнади.

– Аёлларни шунчалик яхши тушунаркансиз, нега хотинингиз сиздан хабар олмайди?

«Бўлса хабар олади-да, – деб ўйлади Шерзод кулимсираб. – Кузатиб юрганини қаранг!»

– Бундан чиқди, мен ҳам ёмон эр эканман-да! – Шерзод Шоиранинг парпираб турган кўзларига яна бир бор қаради-да, йўлакка чиқди.

Сайфи Соқиевич тумбочка устига газета ёзиб, патир, япроқ-япроқ тўғралган қазидан тайёрлаб қўйган экан.

– Ўтиринг, – деди у Шерзодга қарамай. Чамаси, бояги кескинликнинг захри хийла кўтарилган эди.

– Раҳмат! – Шерзод самимий оҳангда ташаккур билдирди. – Ҳозир кечки овқатга борамиз.

Сайфи Соқиевич дўмбоқ қўлини силтади.

– Баннисани овқати овқатми?!

Шерзод ғаши келиб юзини ўгирди-да, дераза олдида борди. Пишиллаб овқатланишга тушган Сайфи Соқиевич томонга қарамаслик учун деразадан ташқарига тикилди. Аллақачон оқшом тушган, ичкаридан ёғилиб турган чироқ нурида ўрик танасининг бир бўлаги қорайиб кўринарди. Ҳовлида беморлар сайр қилиб юришган бўлса керак, уларнинг гангур-гунгур гаплашиши эшитилар-

ди. Тўсатдан шундоқ дераза ортида шовқин-суронли куй янгради. «Шу ердаям тинчлик йўқ», деб ўйлади Шерзод ғижиниб. У кўча-кўйда магнитофон кўтариб юрадиганларни жинидан ҳам ёмон кўрарди. Дераза олдидан иккита шарпа сирғалиб ўтди. Беморлар халатини кийиб олган новча йигит билан паст бўйли қиз ўрик танасига суяниб туриб олишди.

Йигит бир қўлида кичкина магнитофон кўтариб олган, иккинчи қўли билан қизнинг елкасидан тутиб ўзига тортар эди. Қиз ўзини олиб қочган бўлар, аммо чандон қаршилиқ қилмас, йигитнинг пинжига кириб борарди.

«Нархи арзонлашган муҳаббат! – деб ўйлади Шерзод ижирғаниб. – Худо билсин, иккови кеча танишган бўлса керак. Бугун ўпишади. Эртага касалхонадан чиққандан кейин бир-бирини ё эслайди, ё эсламайди».

У эркин муҳаббат деган гапни нотўғри тушунаётган, севгидек табаррук ҳисни оёқости қилаётган одамлар тўғрисида ёзишни кўпдан буён ўйлаб юрар, туйғуларнинг арзонлашиб кетишига олиб келаётган илдизни кўпдан буён излар эди. Ҳозир ҳам шундоқ дераза рўпарасида бир-бирининг пинжига кириб турган йигит билан қизни кўриб шуни ўйлади. «Булар қизиқ! Трамвайда писта чақишга уялади-ю, ўпишишга уялмайди. Наҳот муҳаббат писта чақишдан арзон бўлса!» У кескин бурилди-да, ҳамон пишиллаб овқатланаётган Сайфи Соқиевич томонга қарамай, жойига келиб ётди. Шовқин-суронли куй тинди. Анчадан кейин унинг қулоғига маъюс, энтиктирувчан бир оҳанг чалинди. Магнитофондан майин ҳинд куйи ёғиларди. Шерзод ҳинд фильмларини ёқтирмас, бир-бирига ўхшаш сийқа воқеаларни кўришга тоқати йўқ эди. Аммо ҳар сафар ҳинд куйларини эшитганда роҳат қилар, ранго-ранг оҳангларнинг шу қадар жонбахшилиқ билан уйғунлашиб кетишига ҳайрон қоларди. Ҳозир Муҳаммад Рафиқ «Дўст менга хиёнат қилди» деб бошланадиган қўшиқни айтар, қўшиқ садолари қанотларини мулойим силкитиб деразадан учиб кираёт-

ганга ўхшарди. Шерзод шу куйни эшитганида ҳар доим нимқоронғи бир бўшлиқда сузиб бораётгандек бўлар, бу бўшлиқнинг охири кўринмас, у қаёққа кетаётганини ўзи ҳам билмай сузиб борар, юраги тушуниб бўлмас бир тўлқиндан изтироб чекар, бу тўлқин асло тугамайди-ганга ўхшар эди. Ҳозир ҳам у кўзларини юмиб ётаркан, асаблари бирдан мулойимлашди. Дераза ортида ўпишаётган «чиллаки» ошиқ-маъшуқларни ҳам, рўпарасида овқатланиб ўтирган Сайфи Соқиевични ҳам унутди-ю, куй мавжига шўнғиди.

3

Шерзод елкасига кимдир беозор туртганидан уйғониб кетди. Боши устида Шоира эгилиб турар, у сочларини чиройли турмаклаб, киприklarининг четига кўкимтир «соя» суртиб олганди.

– Туринг, бугун профессор Рауф Абдуллаевич обход қилади! – деди у Шерзод уйғониши билан қаддини ростлаб. – Ўринларингизни яхшилаб тартибга солинглар. Тумбочканинг устида ортиқча нарсалар турмасин.

Шерзод Шоиранинг жиддий, кескин гапиришидан бу талаб Сайфи Соқиевичга ҳам, ўзига ҳам барабар тааллуқли эканини билди.

Шоира эшик олдига бориб, бурилиб қаради.

– Дераза пештахтасиниям бўшатиб қўйинг.

Шерзод қаддини ростлаб, қўлларини қаттиқ-қаттиқ силкитди. Тонг ёришиб кетган, деразадан тип-тиниқ осмоннинг бир бўлаги кўриниб турарди. Шерзод Сайфи Соқиевич томонга қараб қўйди.

Сайфи Соқиевич тумбочкасини тимирскилаб, электр устарасини олди, каравотда майкачан қорнини қаппайтириб ўтирганча устара ғилофини шошилмай очди.

– Яхши ухлаб турдингизми? – деди Шерзод хушчақчақ овоз билан.

Сайфи Соқиевич Шерзодга бир лаҳза қаради-ю, босиқлик билан «дуруст» деб қўйди.

Шерзод ювиниб қайтиб келганида, Сайфи Соқиевич соқолини олиб бўлган, палатада «Шипр» иси анқирди.

– Ассалому алайкум! – деди Шерзод Сайфи Соқиевичнинг кўзига тик қараб.

Сайфи Соқиевичнинг хийла сарғайган кўзларида табассум пайдо бўлди.

– Ваалайкум ассалом! – деди дона-дона қилиб. – Мулло бўлинг.

«Мана элакишиб қолдик! – деб ўйлади Шерзод сочиғини каравотнинг ялтироқ кифтига ташлар экан. – Донишмандлар тўғри айтган. Биринчи таассурот узоқ эсда қолади-ю, аммо кўпинча хато бўлади. Кеча бу одам сени бетгачопар деб ўйлади, сен уни димоғдорга чиқариб қўйдинг. Аслида икковларинг ҳам адашдинглар».

– Қатиқ олиб келайми? – деди у дилкашлик билан, – ҳар куни эрталаб дарвоза олдида яхши қатиқ сотишади.

Сайфи Соқиевич сочиғини билагига илиб, эшик томон юраркан, бош чайқади:

– Йўқ, раҳмат!

Шерзод халатини елкасига ташлади-ю, илдам юриб вестибюлга чиқди. Каттакон ойнаванд эшикни очиб, цементи кўчиб кетган зинага оёқ қўйиши билан кўксини баҳор шабадаси тўлдирди. У ҳайратлангандек бир лаҳза тўхтаб қолди. Бунақа ҳаво баҳор эндигина бошланаётган кезларда бўлади. Кечаги изғирин шамол ўрнини тўсатдан илиқ, майин шабада эгаллайди-ю, бутун табиат яшаш завқидан жунбушга келгандек, узундан-узоқ чўзилган уйқудан уйғонишга қасд қилгандек бирдан жонланди. Кишининг кўзини қамаштирадиган даражада шаффоф тус олган осмон тағин ҳам теранлашиб кетганга ўхшайди.

Ҳали ўзи кўринмаса ҳам нафаси сезилиб турган кўклам оҳанглари қулоққа чалинади: кушлар ҳаяжондан энтикиб қаттиқ-қаттиқ сайрашга тушади, дарахт шохлари-

да эрка шамол дутор чалади, қаердадир, пўпанак босган тўнгат тагидами, ҳали сув келмаган ариқ лабидами қурбақа журъатсиз қуриллаб кўяди... Одамнинг руҳида шу қадар енгиллик пайдо бўладики, қанот чиқазиб олиш уфқларга учиб кетгинг келади...

Шерзод икки четида қатор тераклар саф тортган, тозалаб супурилган асфальт йўлакдан юриб бораркан, вужудида худди шу енгилликни ҳис этди. Худди ўша жангдор оҳанглар қалбини қувончга тўлдирди-ю, халат кийиб юрган беморлар ҳам, яхлит деразаларига оқ пардалар тугилган эски ғиштин бино ҳам, осмон ҳам, олам ҳам гўзал кўриниб кетди кўзига.

У кўлида бир банка қатиқ билан палатага қайтиб кирганида, Сайфи Соқиевич қайта ечиниб, ўрнига ётиб олган эди.

– Нима қилди? – деди Шерзод хавотирланиб. У кўнглини қизитган туйғулардан ҳали халос бўлиб улгурмаган эди. – Мазангиз қочдимми? – У Сайфи Соқиевичнинг тепасига келди.

— Йўқ, – Сайфи Соқиевич хўрсиниб қўйди. – Профессор обходни бизнинг палатадан бошларкан. Ҳозир...

– Нонуштадан кейин кирмайдими?

– Қайдам? – Сайфи Соқиевич елкасини қисди. – Профессорни зарил иш билан аллақаяққа чақиришган экан. Доктор айтдилар.

Шерзод ётиши билан эшик очилди-ю, оппоқ сочлари устидан оппоқ қалпоқчасини кўндириб олган Доктор опа, унинг кетидан оқ халат кийган гавдали бир киши кириб келди. «Профессор!» деб ўйлади Шерзод ундан кўз узмай.

Профессор бош яланг бўлиб олган, сийрак сочларига оқ оралаган, қорамағиз чехрасида алланечук хотиржамликми, сокинликми, шунга ўхшаш ифода кўриниб турар, йирик-йирик кўзлари теранлик билан боқар эди. У икки кўлини халатининг чўнтагига солиб олган, ўнг чўнтагидан фонендоскопнинг тарғил резинка ичаги чиқиб турарди.

«Сайфи Соқиевични кўриб бўлгунча чиқиб турсам ҳам бўларди», деб ўйлади Шерзод ўша томонга қараб. Сайфи Соқиевич профессорга термилиб ётар, кўзларида шу қадар маънос ўтинч, шу қадар илтижо бор эдики, Шерзоднинг унга беихтиёр раҳми келиб кетди. «Тўйда сўйиладиган қўй қассобга шунақа тикилса керак», деб ўйлади Шерзод хаёлига келган бемаъни фикрдан ўзи кулиб.

Профессор хотиржам юриб, Шерзоднинг тепасига келди. Шерзод беихтиёр оёқларини бир чеккага суриб, ўтириш учун унга жой бўшатди. Профессор Шерзоднинг оёқ томонига ўтириши билан Доктор опа унинг касаллик варақасини узатди.

– Самандаров, – деди у паст товушда. – Стенокардия. Йигирма олтинчи февраль куни «Тез ёрдам» машинасида олиб келинган. Икки марта кардиограмма қилинди. – Доктор опа турган жойида эгилиб, профессорнинг қўлидаги касаллик варақасига ёпиштирилган қизғиш тасманинг бир учидан тортиб ёзди. – Паталогия йўқ.

Профессор тасмадаги эгри-бугри чизиқларни диққат билан кўздан кечира бошлади.

«Бошланди, – деб ўйлади Шерзод профессорнинг ҳар бир ҳаракатини кузатиб ётаркан. – Биринчи савол: ҳозир сизни нима безовта қияпти? Иккинчи савол: болалигингизда қанақа касалларга чалингансиз? Учинчи савол: кўпдан бери юрагингиз санчармиди? Чекасизми ва ҳоказо, ва ҳоказо...»

Профессор касаллик варақасидан бош кўтарди-да, негадир жилмайди. Шунда бурнининг усти тиришиб, теран кўзларида самимий бир нур порлаб кетди. Унинг табасуми шу қадар дилкаш, шу қадар «юкумли» эдики, Шерзоднинг ўзи ҳам беихтиёр жилмайди.

– Врачлар психологиясини анча яхши биларкансиз, Самандаров! – деди профессор ҳамон жилмайиб тураркан.

Шерзод эсанкираб қолди. «Қизиқ, бу одам нимани ўйлаётганимни қаёқдан билди», – деган фикр хаёлидан лип этиб ўтди. Беихтиёр кўзини олиб қочди.

– «Операция» деган ҳикоянгиз менга маъқул бўлди.
– Профессор Шерзоднинг қўлини юмшоқ кафти орасига олиб, қон томирига бармоғини босди. – Операция пайтида хирург энг яқин одамини ҳам бегона ҳисоблайди, деганингиз тўғри. Шунақа қилмаса, иккиланиб қолиши мумкин. Медицинада иккиланиш – мағлубият деган сўз.

«Ўқиган экан-да! – Шерзоднинг кўнглини бирдан қувонч чулғади. – Вақт топганини қаранг-а». Шерзоднинг бу ҳикояси журналда чиққан, ҳар ким ҳар хил фикр билдирган эди. Ҳозир у шифокорнинг ўзидан шундай гап эшитганига қувониб кетди.

– Яна битта гапингизга тўла кўшиламан, – деди профессор ҳамон Шерзоднинг томир уришини санаркан. – Медицина соҳасида кадрлар тайёрлашга айниқса эҳтиёт бўлиш керак. Ёмон шифокорнинг қотилдан фарқи йўқ. Рост, уқувсиз докторлар кўпайиб кетяпти.

– Бунақалар ҳамма соҳада бор, – деди Шерзод жилмайиб.

– Медицинада бўлмаслиги керак! – Профессор қошини чимирди. – Менга қолса, медик бўлишни ҳавас қиладиганлар аввал бир-икки йил касалхонада ишлаши керак. Мурдани кўрса, лабига учуқ тошадиган чаламулла врачларни кўргани кўзим йўқ!

– Энди, дўхтир, ҳозир қайси институтга борсангиз, таниш-билишнинг боласи киради, – Сайфи Соқиевич ётган жойда каравотни ғирчиллатиб ўнгланиб олди. – Шунақа бўлганидан кейин илож қанча?

Профессор унга вазмин бир назар ташлади-ю, Шерзодга имлади.

– Қани, ўтиринг-чи, юракни эшитиб кўрайлик. – Унинг кўзларида яна ўша самимий ўт порлади. – Ўзувчиларнинг қалби нозик бўлади, дейишади. Ё танқид қилавериб пишитиб қўйишганми?

Шерзод жилмайиб елкасини қисиб қўйди.

«Наҳотки танқидий мақолаларниям ўқиса бу одам?» – деб ўйлади ҳайрон бўлиб. У аниқ фан мутахассислари кўпинча адабиёт, санъатни чуқур тушунишини билар,

аммо бунчалик деб ўйламаган эди. Курагига фонендоскопнинг муздек ҳалқаси тегиши билан вужудда хушнуд бир енгиллик сезди.

Қизиқ, ҳар гал Доктор опани кўрганида уйғонадиган қарздорлик ҳисси ҳозир уни қийнамас, профессор билан ўзининг ўртасида қандайдир табиий бир яқинлик пайдо бўлганидан шод эди. Шунда у профессор гапни бекорга ҳикоядан бошламаганини, ўртада яқинлик туғдириш учун шундай қилганини бирдан тушунди-ю, кўнглида ҳайрат аралаш қувончли бир хитоб янгради. «Оббо, профессор-эй! Усталигини қаранг!».

– Тинчланинг, – деди профессор унинг кўнглидан ўтаётган гапларни эшитиб тургандай. – Ҳаяжонланманг!

Шерзод чуқур-чуқур нафас ола бошлади. Анчадан кейин профессор фонендоскоп тутқичини қулоғидан олди.

– Тўғри, паталогия йўқ, – деди ҳамон тик турган Доктор опага қараб. Доктор опа гўё Шерзодга эмас, ўзининг дарди енгиллашгандек эркин хўрсиниб кўйди.

– Кийинаверинг! – профессор Шерзодга қараб тагин жилмайди: – Сизга бир маслаҳат: кўп куюнчак бўлаверманг. Юрак касаллиги аксарият икир-чикир ташвишлардан келиб чиқади. Уйланганмисиз?

Шерзод индамай бош чайқади.

– Унда ишингиз беш экан! Уйлангандан кейин ташвишлар яна кўпаяди. Ҳали қиладиган ишларингиз кўп. Шунинг учун сал бепарвороқ бўлинг. Келишдикми?

Шерзод феълини ўзгартира олишига кўзи етмаса ҳам сидқидилдан ваъда берди:

– Уриниб кўраман, Рауф Абдуллаевич!

– Ёшларнинг касал бўлиши энг адолатсиз нарса! – профессор Шерзоднинг елкасига оҳиста туртиб кўйди. – Сиз тузалиб кетишингиз керак. Гавдангизни қаранг!

У Шерзоднинг касаллик варақасини Доктор опага берди-да, Сайфи Соқиевичникини олди. Профессор каравотига бориб ўтириши билан Сайфи Соқиевичнинг юзида яна ўша аянчли ифода пайдо бўлди.

– Меники эски дард, дўхтир, – деди у ғамгин тарзда, – саккиз йилдан буён шу азоб. Жигар шишиб кетади, буйрак оғрийди... Бунинг устига иш кўп. Минг хил одам билан муомала қилиш керак. Лечитса этишгаям вақт йўқ.

– Парво қилманг, – профессор хотиржам овозда Сайфи Соқиевични юпатди. – Универмагнинг савдо-сотиғи директорсиз ҳам ўтаверади!

«Универмагда ишларкан-да». Шерзод шошилмасдан кийинаркан, Сайфи Соқиевич томонга қараб қўйди.

Кейин Доктор опага қараб: «Чиқиб кетсам майлими?» деб имо қилди. Доктор оҳиста бош ирғади. Шерзод каравотини ғирчиллатмасликка ҳаракат қилиб, ўрнидан турди-да, йўлакка чиқди.

4

Шерзод томирига укол қилдиришни ёқтирмасди. Ҳозир ҳам амаллаб чидади. «Аввало касал бўлма. Касал бўлгандан кейин буёғига чидаб бер», – деб ўйлади у Шоира томирига нина санчаётганда.

– Менга унақа қараманг, – деди Шоира шприцдан кўз узмай. Унинг юзига қизил югурди. Сурма тортилган узун-узун киприклари титраб кетди.

– Нега?

– Халақит беряпсиз.

Шерзод дераза томонга қараб олди. Ташқарида қуёш чарақлаб ётар, илиқ ҳаводан жони кирган беморлар асфальт хиёбонда кезишарди. Ниҳоят, Шоира нинани суғуриб олиб, ўрнига пахта босди.

– Раҳмат! – Шерзод ўрнидан турди.

– Хафа бўлдингизми? – Шоира шприцни ялтироқ стерилизатор қопқоғига ташларкан, Шерзодга тезгина қараб олди. Шу топда у ҳаммага аямай укол қиладиган дадил ҳамшира эмас, аллақандай ёш қизалоққа ўхшаб қолган эди.

– Нега энди? – деди Шерзод ҳайрон бўлиб.

– Билмасам... Қараманг деганимга-да! – Шоира унга мулойим назар ташлаб қўйди. – Бориб ўн беш минут ётинг. Глюкоза қуйгандан кейин албатта ётиш керак.

Шерзод палата эшигига келди-ю, тўхтаб қолди. Дераза олдида мовий жемпер устидан елкасига оқ халат илиб олган аёл турарди. У каттакон жигарранг сумкасидан патир, яшил кастрюлька, олма, анор олиб дераза токчаларига териб қўйди. Сайфи Соқиевич каравотда ўтириб олганча энгашиб, тумбочкани титкиларди.

Шерзод салом бериб, ичкари кирди. Аёл бурилиб қаради-да, бош ирғаб саломлашди. Унинг ёши ўтиб қолган, аммо қош-кўзидан ёшлигида хушсурат бўлгани кўриниб турарди.

– Танишинглар! – деди Сайфи Соқиевич. – Келинойингиз! Бу киши – Шерзоджон! Мана, ака-ука ётибмиз Худо деб.

Шерзод аёлга яна бир бор бош силкиб қўйди-да, каравотига ўтирди.

– Вой, қандоқ яхши! – аёл негадир кулди. Шунда унинг қатор-қатор тилла тишлари ярақлаб, оғзидан чўғ сачраб кетгандай бўлди. Аввалига Шерзод эътибор бермаган экан. Аёлнинг қулоқларига катта-катта олтин балдоқлар осилган, иккала қўлининг бармоқларига қўша-қўша тилла узуклар тақилган, мовий жемперининг ёқасидан шо-да-шо-да марварид кўриниб турарди. У тишини кўрсатмай турганида сезилмаган экан-у, оғзини очгани ҳамон ҳамма олтинлар қўшилиб, бирдан ловиллаб кетди.

«Тилла конидан чиқиб келганми бу? – деб ўйлади Шерзод кинояли жилмайиб. – Ўзиям тиши элликта эмас, ўттиз иккита бўлганига афсусланса керак!»

– Ўлсин! – деди аёл Сайфи Соқиевичга қараб. – Майдам йўқ экан. Қоровулга бир сўм бердим. Бўлмаса киргизмайман, дейди, кечқурун келасиз, дейди яшшамагур! – У сумкасига яна бир марта қўл суқди-да, газета қоғозига ўроғлик икки бўлак нарса олди. – Икки кийимлик об-келақолдим, – деди Сайфи Соқиевичнинг кўзига куюн-

чаклик билан термилиб. – Ўлар энди, биттасига қилиб, биттаси куруқ қолса яхши бўлмас.

Шерзод газета қиррасидан чиқиб турган атласнинг бир учини кўрди-ю, беихтиёр кўзини олиб қочди.

– Буниси майда тароқ, – деди аёл ҳамон ўша оҳангда. – Манавиниси сариғидан. Ўзингиз билиб берарсиз. Шусиз иш битармиди ҳозир.

«Оббо, олди-берди бошландими? – деб ўйлади Шерзод кўнгли ғашланиб. Индинга саккизинчи март эканини тўсатдан эслади-ю, ҳаммасини тушунди. – Шу ердаям ошир-ошир...»

Сайфи Соқиевич Шерзоднинг ижирғаниб турганини пайқади, шекилли, жеркиб берди:

– Майда гап бўлма, деб минг марта айтдим сенга! – У сумкасини йиғиштираётган хотинига бир лаҳза қараб қолди-да, қовоғини солиб, сўради: – Сирожиддин машинани нима қилди?

– Тузаттиргани обкетди. – Аёл бўшаган сумкани кўтарди. – Ўлсин, кунора пачоқ бўлади бу машина! – у Шерзодга юзланди-да, ҳеч гап бўлмагандек оғзидан олов сачратиб кулди. – Хўп, хайр оповси.

Шерзод индамай бош силкиб қўйди. Эр-хотин чиқиб кетиши билан палата жимжит бўлиб қолди, Шерзод юрагининг яна қаттиқ-қаттиқ ураётганини пайқаб, кўзларини юмди-да, девор томонга қараб олди.

«Индинга саккизинчи март, – деб ўйлади у маъюс. – Одамлар қизиқ. Турли-туман байрамлару туғилган кунлардан шунақа усталик билан фойдаланишадики, ҳайрон қоласан киши!»

Кўша-қўша узук тақилган қўллари билан кийимлик атласни чангаллаб турган хотин, шу хотинга ҳозир ҳамма иш пулу совға-саломлар билан битади, деб ўргатган Сайфи Соқиевич Шерзоднинг кўз ўнгига келди-ю, икковини ҳам ёмон кўриб кетди.

Палатадаги бўш жойни кун бўйи асраб туришларию Сайфи Соқиевичнинг универмаг директори экани, хо-

тини тиллага беланиб юришию текинга иш битмайди, деб ўйлаши – ҳаммасининг ўртасида қандайдир бирлик бор эди. Шерзод шуларни ўйлади-да, хаёлан ўзига киноя қилди. «Йўқ, биродар! Бу сафар биринчи таассуротинг хато чиқмади. Сайфи Соқиевич билан сенинг қонинг ҳеч қачон қўшилмайди».

Анчадан кейин эшик очилди-да, Сайфи Соқиевичнинг овози келди.

– Туринг, Шерзоджон!

Шерзод секин бурилиб қаради.

– Шундоқ катта ёзувчи экансиз-ку, айтмайсизми?! – деди Сайфи Соқиевич астойдил гина қилиб.

– Бунинг нима аҳамияти бор! – деди Шерзод совуқ оҳангда.

– Жаям фарқи бор-да, ука! – Сайфи Соқиевич Шерзоднинг қўполлигини пайқамагандек унинг каравоти-га келиб ўтирди. – Ёзувчилар-чи, вей, Худо назар солган одамлар бўлади! Ёшлигимда, денг кечалари ухламасдан китоб ўқиб чиқардим. Ҳой, ахмоқ китоб сенга ош билан нон бўлармиди, дейдиган одам йўқ!

– Қанақа китоблар эди? – Шерзод истехзоли кулиб нарироқ сурилди. Сайфиддин ака жойлашиб ўтириб олди-да, кўл силтади.

– Э, кўп эди. «Ўтган кунлар» дейсизми, «Минг бир кеча»ю «Лайли-Мажнун» дейсизми... Ана уларни китоб деса бўлади. Ҳозиргилар унақа ўхшатиб ёзолмайди. Мана, Навоийни олайлик! Ўқиган сайин ўқигинг келади. – У бир зум пешонасини тириштириб ўйлаб қолди-да, кўзларини ярим юмиб ёдаки ўқиди:

Осмонда бир ҳўкиз – номимиш Парвин,

Бириси куйида кўтарар замин.

Кўзингни катта оч, қўшхўкиз аро

Кўриб қўй, қанчалаб эшак юрганин.

– Ана ақл, ана заковот! – деди у бош чайқаб. – Навоий деб бекорга айтмаган-да!